

# СУЦВІТТЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ТИП ПАГОНОВИХ СИСТЕМ

*В.О. Шевченко<sup>1</sup>, Я.В. Маленко<sup>2</sup>*

*1 – студентка природничого факультету*

*2 – доцент кафедри ботаніки та екології,  
кандидат біологічних наук,*

*ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет»*

**Вступ.** Суцвіття – це система видозмінених пагонів, що несуть квітки. Вони забезпечують кращий процес запилення квіток. У комахозапильних рослин дрібні квітки, зібрані в суцвіття, стають добре помітними для комах і на далекій віддалі, тобто досягається потрібний ефект при невеликій затраті пластичного матеріалу. Групування квіток у суцвіття прискорює запилення, бо завдяки близькій відстані між ними комахам не треба перелітати щоразу в пошуках нових квіток. У вітрозапильних рослин групування квіток в суцвіття також сприяє кращому рознесенню і уловлюванню пилку.

У суцвітті утворюється більша кількість плодів, ніж в окремих квітках. Це сприяє зростанню чисельності виду та його поширенню. Вивчення суцвіть необхідно для розуміння проблем репродуктивної біології рослин і коєволюції з комахами-запилувачами. Аналіз суцвіть культурних рослин має суттєве значення для вирішення питань, морфогенезу, впливу формування суцвіть на врожайність насіння, оцінки адаптації видів у різних умовах. Складові квітки та суцвіття широко застосовують як лікарську рослинну сировину. Тому знання особливостей будови квітки потрібне для діагностики і є необхідним у практичній роботі провізора при ідентифікації лікарської сировини. Знання особливостей структури суцвіття допомагає встановленню зв'язків між видами, родами, родинами.

**Мета** - визначення типів суцвіть найбільш поширених видів покритонасінних рослин, що виростають в межах вулиці Садова селища Велика Костромка Апостолівського району Дніпропетровської області.

**Об'єкт та методи дослідження** - аналіз, синтез, спостереження, опис, порівняння, узагальнення, класифікація, метод пробних ділянок і трансект.

**Результати та їх обговорення.** Степи – корінний тип рослинності села Велика Костромка. У складі рослинного покриву домінують багаторічні трав'янисті рослини. Цілинний степ змінюється одноманітними типчаковими, молочайними та полиновими пасовищами. Антропогенний вплив на рослинний покрив став причиною того, що більшість в минулому звичайних видів натепер стали в тій чи іншій мірі рідкісними чи зникаючими. Недостатня вивченість сучасної флори селища спонукає до проведення багатобічних досліджень.

В ході реалізації мети досліджень було зареєстровано 33 види, що належать до 18 родин. Родина Айстрові (*Asteraceae*) представлена 10 видами (кульбаба звичайна (*Taraxacum officinale* Wigg.), амброзія полиноліста (*Ambrosia artemisiifolia* L.), осот польовий (*Cirsium arvense* L.), хамоміла лікарська (*Chamomila recutita* (L.) Rouschert), лопух справжній (*Arctium lappa* L.), полин гіркий (*Artemisia absinthium* L.), осот жовтий (*Sonchus asper* L.), полин звичайний (*Artemisia vulgaris* L.), цикорій звичайний (*Cichorium intybus* L.)), родина Злакові (*Poaceae*) - 5 видами (чаполоч пахуча (*Hierochloe odorata* (L.)), пирій повзучий (*Elytridia repens* (L.) Nevski), рястиця збірна (*Dactylis glomerata* L.), кунічник наземний (*Calamagrostis epigeios* (L.) Roth.), мітлиця собача (*Agrostis canina* L.)),

родина Агрусові (*Grossulariaceae*) - 2 видами (агрус європейський (*Ribes uva-crispa* L.), смородина чорна (*Ribes nigrum* L.)), родина Амарантові (*Amaranthaceae*) - 2 видами (шириця звичайна (*Amaranthus retroflexus*), лобода біла (*Chenopodium album* L.)), родина Берізкові (*Convolvulaceae*) - 1 видом (повитиця європейська (*Cuscuta europaëa* L.)), родина Бобові (*Fabaceae*) - 2 видами (конюшина лугова (*Trifolium pratense* L.), акація біла (*Robinia pseudoacacia* L.)), родина Букові (*Fagaceae*) - 1 видом (каштан кінський (*Aesculus hippocastanum* L.)), родина Горіхові (*Juglandaceae*) - 1 видом (горіх волоський (*Juglans regia* L.)), родина Гречкові (*Polygonaceae*) - 1 видом (щавель кінський (*Rumex confertus* Willd.)), родина Зонтичні (*Apiaceae*) - 1 видом (кріп (*Anethum graveolens* L.)), родина Капустяні (*Brassicaceae*) - 1 видом (грицики звичайні (*Capsellabu bursa pastoris* L.)), родина Кропивні (*Urticaceae*) - 1 видом (кропива жалка (*Urtica urens* L.)), родина Макові (*Papaveraceae*) - 1 видом (чистотіл звичайний (*Chelidonium majus* L.)), родина Маслинові (*Oleaceae*) - 1 видом (бузок звичайний (*Syringa vulgaris*)), родина Розові (*Rosaceae*) - 2 видами (груша звичайна (*Pyrus Communis* L.), вишня звичайна (*Cerasus cerasus* L.)), родина Сапіндові (*Sapindaceae*) – 1 видом (клен звичайний (*Acer platanoides* L.)), родина Холодкові (*Asparagaceae*) - 1 видом (конвалія травнева (*Convallaria majalis* L.)) (таблиця).

**Таблиця. Таксономічний склад і типи суцвіть рослин, що виростають на вулиці Садова с. Велика Кострома**

Родина	Назва рослини	Латинська назва рослини	Тип суцвіття
Агрусові ( <i>Grossulariaceae</i> )	Агрус європейський	<i>Ribes uva-crispa</i> L.	Сережка
	Смородина чорна	<i>Ribes nigrum</i> L.	Сережка
Айстрові ( <i>Asteraceae</i> )	Кульбаба звичайна	<i>Taraxacum officinale</i> Wigg.	Кошик
Айстрові ( <i>Asteraceae</i> )	Амброзія полиноліста	<i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.	Колос
Айстрові ( <i>Asteraceae</i> )	Осот польовий	<i>Cirsium arvense</i> L.	Кошик
Айстрові ( <i>Asteraceae</i> )	Хамоміла лікарська	<i>Chamomila recutita</i> (L.) Rouschert	Кошик
Айстрові ( <i>Asteraceae</i> )	Лопух справжній	<i>Arctium lappa</i> L.	Кошик
Айстрові ( <i>Asteraceae</i> )	Полин гіркий	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Волоть
Айстрові ( <i>Asteraceae</i> )	Полин звичайний	<i>Artemisia vulgaris</i> L.	Волоть
Айстрові ( <i>Asteraceae</i> )	Осот жовтий	<i>Sonchus asper</i> L.	Кошик

Родина	Назва рослини	Латинська назва рослини	Тип суцвіття
Айстрові (Asteraceae)	Цикорій звичайний	<i>Cichorium intybus</i> L.	Кошик
Амарантові (Amaranthaceae)	Щириця звичайна	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Волоть
Амарантові (Amaranthaceae)	Лобода біла	<i>Chenopodium album</i> L.	Волоть
Берізкові (Convolvulaceae)	Повитиця європейська	<i>Cuscuta europaea</i> L.	Головка
Бобові (Fabaceae)	Конюпина лугова	<i>Trifolium pratense</i> L.	Головка
Бобові (Fabaceae)	Акація біла	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	Китиця
Букові (Fagaceae)	Каштан кінський	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	Тирс
Горіхові (Juglandaceae)	Горіх волоський	<i>Juglans regia</i> L.	Сережка
Гречкові (Polygonaceae)	Щавель кінський	<i>Rumex confertus</i> Willd.	Волоть
Зонтичні (Apiaceae)	Кріп пахучий	<i>Anethum graveolens</i> L.	Складний зонтик
Злакові (Poaceae)	Чаполоч пахуча	<i>Hierochloa odorata</i> (L.)	Волоть
Злакові (Poaceae)	Пирій повзучий	<i>Elytridia repens</i> (L.) Nevski	Складний колос
Злакові (Poaceae)	Грястиця збірна	<i>Dactylis glomerata</i> L.	Волоть
Злакові (Poaceae)	Кунічний наземний	<i>Calamagrostis epigeios</i> (L.) Roth.	Волоть
Злакові (Poaceae)	Мітлиця собача	<i>Agrostis canina</i> L.	Складний колос
Капустяні (Brassicaceae)	Грицики звичайні	<i>Capsella bursa pastoris</i> L.	Щиток
Кропивні (Urticaceae)	Кропива жалка	<i>Urtica urens</i> L.	Плейотирс
Макові (Papaveraceae)	Чистотіл звичайний	<i>Chelidonium majus</i> L.	Зонтик
Маслинові (Oleaceae)	Бузок звичайний	<i>Syringa vulgaris</i>	Волоть
Розові (Rosaceae)	Груша звичайна	<i>Pyrus communis</i> L.	Щиток
Розові (Rosaceae)	Вишня звичайна	<i>Cerasus cerasus</i> L.	Зонтик
Сапіндові (Sapindaceae)	Клен звичайний	<i>Acer platanoides</i> L.	Щиток
Холодкові (Asparagaceae)	Конвалія травнева	<i>Convallaria majalis</i> L.	Китиця

На вулиці Садова найпоширенішими рослинами є кульбаба звичайна (*Taraxacum officinale* Wigg.), щиреця звичайна (*Amaranthus retroflexus* L.), пирій повзучий (*Elytridia repens* (L.) Nevski), лобода біла (*Chenopodium album* L.), лопух справжній (*Arctium lappa* L.), грицики звичайні (*Capsella bursa pastoris* L.), кропива жалка (*Urtica urens* L.). В межах вулиці виростають деревні рослини: груша звичайна (*Pyrus Communis* L.), вишня звичайна (*Cerasus cerasus* L.), бузок звичайний (*Syringa vulgaris* L.), горіх волоський (*Juglans regia* L.), акація біла (*Robinia pseudoacacia* L.), клен звичайний (*Acer platanoides* L.).

Найчастіше зустрічаються рослини з суцвіттям волоть: Гречкові (щавель кінський (*Rumex confertus* L.)), Амарантові (лобода біла (*Chenopodium album* L.), щиреця звичайна (*Amaranthus retroflexus* L.)), Злакові (гростиця збірна (*Dactylis glomerata* L.), куничник наземний (*Calamagrostis epigeios* (L.) Roth), чаполоч пахуча (*Hierochloe odorata* (L.)), Айстрові (полин гіркий (*Artemisia absinthium* L.), полин звичайний (*Artemisia vulgaris* L.)), Маслинові (бузок звичайний (*Syringa vulgaris*)). Суцвіття кошик мають рослини таких родин: Айстрові (кульбаба звичайна (*Taraxacum officinale* Wigg), осот рожевий (*Cirsium arvense* L.), хамоміла лікарська (*Chamomila recutita* (L.) Rouschrt), лопух справжній (*Arctium lappa* L.), цикорій звичайний (*Cichorium intybus* L.), осот жовтий (*Sonchus oleraceus* L.)).

Найрідше зустрічаються у рослин такі типи суцвіть як: щиток властивий видам родин Капустяні (грицики звичайні (*Capsella bursa pastoris* L.)), Розові (груша звичайна (*Pyrus communis* L.)), Сапіндові (клен звичайний (*Acer platanoides* L.)), складний колос - Айстрові (амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.)), Злакові (мітлиця собача (*Agrostis canina* L.)), зонтик – Макові (чистотіл звичайний (*Chelidonium majus* L.)), Розові (вишня звичайна (*Cerasus cerasus* L.)), головка - Бобові (конюшина лугова (*Trifolium pratense* L.)), складний зонтик – Зонтичні (кріп (*Anethum graveolens* L.)), сережка - Горіхові (горіх волоський (*Juglans regia* L.)), Агрусові (агрус європейський (*Ribes uva-crispa* L.), смородина чорна (*Ribes nigrum* L.)), китиця - Холодкові (конвалія травнева (*Convallaria majalis* L.)); Бобові (акація біла (*Robinia pseudoacacia* L.)), тирс - Букові (каштан кінський (*Aesculus hippocastanum* L.)), плейотирс - Кропивні (кропива жалка (*Urtica urens* L.)).

**Висновки.** Вивчення суцвіть становить винятковий інтерес не тільки для еволюційної морфології, але не меншою мірою для біології запилення.

Адже, по суті, всі зміни в архітектурі суцвіть, в їх спрощені або ускладненні, у зміні порядку розпускання квіток, мають глибоко пристосувальний характер, пов'язаний з різними агентами запилення та з різними пристосуваннями для його забезпечення. У результаті дослідження було зафіксовано 33 види, що належать до 18 родин. Визначено, що на вулиці Садова найпоширенішими рослинами є кульбаба звичайна (*Taraxacum officinale* Wigg.), щириця звичайна (*Amaranthus retroflexus* L.), пирій повзучий (*Elytridia repens* (L.) Nevski), лобода біла (*Chenopodium album* L.), лопух справжній (*Arctium lappa* L.), грицики звичайні (*Capsellabu bursa pastoris* L.), кропива жалка (*Urtica urens* L.). Найчастіше зустрічається у рослин суцвіття волоть (10 видів; 30,3 % загальної кількості зареєстрованих видів) та кошик (6 видів; 18,1 %), а найрідше – складний колос (2 види; 6,06 %), китиця (2 види; 6,06 %), складний зонтик (1 вид; 3,03 %), плейотирс (1 вид; 3,03 %).